بسم الله الرحمن الرحيم

دافغانستان اوپښتو تاریخ ته لنډه کتنه

Ketabton.com

لیکوال او راټولونکي : محمد الیاس حمیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهیواد ستراو نومیالې شخصیت احمدشاه بابا فرهنګی، ټولنیز ژوند، او لاسته راوړنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد خان دزمان خان زوی او ددولت خان سدوزايي لمسی په(ړ1722) زکال چې د(1101) هجري لمريز سره برابر دی په هرات کی زيږيدلی دی. په پنځه ويشت کلنئ کې دشيرسرخ زيارت په جرګه کی واک ته ورسيد. دغنمو وږی دکابلی صابر شاه له خوا چې يو ديندار شخص و دنومړی په پټکی کې دشاهی سنبول په عنوان وتومبل شو. په دی توګه احمد شاه بابا واک ته ورسيد. نومړي له ټاکل کيدو څخه وروسته لاندې ټکې دموخو په توګه په پام درلودل:

1)دمرکزي قدرت بيا جوړول اويو والی.
2)دافغانستان دطبيعی پولو امن، چې له اموسيند څخه يې دسند او هند تر سينده پوری اوږدوالی درلود.احمد شاه بابا په ځينو کارونو لاس پوری کړ. هيواد ته يې له سياسی اواقتصادي اړخه يووالی وروبانښه. دقبايلو ترمنځ اختلافونه يې له منځه يوړل. خلک يې وهڅول چې دهيواد په ګټو او تاوانونوکی سره شريک شي.
چارواکوته دمشهوری ورکولو لپاره يې دمشرانو دتلپاتی جرګې بنسټ کينود.ددې پروګرامونوديلی کولو اوموخوته درسيدلو په موخه يې، دمذهبي ډلو ملاتړ په پام کی ونيوه.
دخپل ټولنيزدريځ دټينګښت لپاره يې دخيښئ داړيکو په ټيدګښت لاس پوري کړ.
احمدشاه بابا دښه استعداد په درلودلوسره په ټولو برخو کې زياروايست او ددولت دچارودپرمخ بيولو په لاره کی ډيری ستونزی وګالليې.

داحمد شاه بابا کارنامې

احمدشاه بابا دمعاصر افغانستان دبنسټ اېښودونکی په توګه ددې خاوری په جوړښت او دقومونو ترمنځ ديووالي په رامنځته کولو کی بريالي شو.له همدی امله دځانګړي ځای درلودونه برخمن و.
نومړی هغه پاچا وه چی تاج يې پرسر نه ايښوده،تشريفات يې نه خوښيدل پټکی يې تاړه او دځمکې پر مخ کښيناسته. هغه له خلکو سره نيغه اړيکه درلورده. دسوله ييزه شخصيت په توګه يې دخلکو په شخړو کې پريکړې کولی. په ورين تندی يې کړکيچونه يې په سوله ييزډول حلول.احمدشاه بابا په سياست کی دنرمښت پلوی و اوتل به يې دوستئ له لاری چلند کا وه سره له دی چی دخاورې دپراخوالی هوډ يې درلود،له وينو تويولو نه يې ډډه کوله. دده دښو او نيکو اخلاقو له امله ورته بابا لقب ورکړل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داحمد شاه بابا پوځی سوقیات

احمد شاه بابا کله چی واک ته ورسید، له هغه څخه وړاندې افغانستان دپردیو قواو په وسیله تجزیه او نیول شوی و. څکه نو احمدشاه بابا دپخوانیو له لاسه تللو سیمودلاسته راوړلو اودطبعی سرحدونو دټاکلو لپاره یولړ سفرونه او پوځې سوقیات پیل کړل چی هریو یې جلا جلا ارزښت لری چی دهغو له جملی څخه اووم سفردپانیپت جګړه ذکرکوو.

اووم سفر دپانیپت جګره(1760_1761)زیږدیز

په ختیځ کی احمدشاه بابا دا سفر ددیراهمیت وړدی، څکه په (1758) م کال کې په هند کی مهمی پیښني رامنځ ته شوی. لومړی دپنجاپ سیکانو پاځون وکړ، ورپسې مرهټیانو دهند مرکزې اوشمالی برخو ته داخل شول اودریم ته چی اسلامی حکمت چی مسلمانانو جوړ کړی و، له منځه لاړ. په هغه وخت کی چی احمدشاه بابا دنصیرخان بلوچ په ټکولومصروف و، دمرهټیانومشر(سندیا) مرکزی هند ته ورسید.راجپوتانو اوجټانو سره یې اتحاد وکړ او سندیا دپنجاپ لوری ته حرکت وکړ. ادینه بیګ هم ورسره یوځای شو اوپنجاب یې ونیو. شهزاده تیموراو سردارجهان خان پیښور ته شاتګ وکړ.
کله چی احمدشاه بابا له بلوچستان څخه داډمن شو ددیرش زره پوځیانو سره دبولان ددرې له لاری سند ته ورسید اوله شهزاد تیمور اوجهان خان سره یو ځای شو، دپنجاب لوری ته یې حرکت وکړ سندیا او غازی الدین چی څنګه د احمدشاه بابا له حرکت څخه خبر شول، له نجیب الدوله سره یې سوله وکړه اودډهلی لوری ته روان شول، په ډهلی کی یې دویم عالمګیر وواژه اوکړوسی یې پاچا کړ، په دغه وخت کی احمدشاه بابا له دری قواو سره مخامخ شو، لومړنی دسندیا قوا، دډهلی له لاری په اوړدو کې، دویمی قوې په(هولګر) پوری اړه درلوده جمنا په کیڼ لوری کې ځای پرځای وه او دریمه قوه د(جنګورا) او غازی الدین وه.

څنګه چی جګړه پیل شوه، درې ګونه قوا وی داحمدشاهي دځواک پروړاندی ماتی وخوړه، کله چی غازی الدین اوجنګورا دسندیا له ماتې خبر شول، ډهلی یې پریښود او وتښتېدل. دمرهټیانو مشر(بالاباجي) دمرهټه وټولو مشرانو ته خبرورکړ،چی نوی لښکر ترتیب کړی اوراجپوتانو به مرهټه و سره اتحاد وکړچی شمیر یې دوولکو ته رسیده په داسی حال کی چی داحمدشاه بابا دپوځیانو شمیر شپیته زره و، دپانی پت په ډګر کي ډیره لویه جګړه ونښته افغانان فاتح او مخالفو ماتې وخوړه، احمدشاه بابا ډهلی ته داخل شو. دډهلی تخت یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شهزادهعلی گوهر،سیاسی او اداری چاری یې شجاع الدوله او پوځی چاری یې نجیب الدوله ته وسپارلې او پخپله کندهار ته راستون شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احمد شاه بابا فرهنګي او ټولنیزې کړنې

د دغي عالیقدر پښتون امپراطور په وخت کې ادب او فرهنګ ته هم کار شوی ؤ، په خپله احمد شاه بابا په معنوي لحاظ هم یوه وتلې څېره وه او دده د اشعارو دیوان دده پر معنوي څېره ستر شاهد دی، د تصوف او عرفان سره علاقمند ؤ، خو په شعر کې یې حماسې هم ځای لره، د تاریخي افتخاراتو د ساتنې له پاره یې په (1754م) کال یې په کندهار کې د بیت الاشراف په نوم لومړنی موزیم جوړ کړو، همدارنګه د تاریخ له ثبت سره یې هم علاقه لرله، نو ځکه یې په درباري تشکیلاتو کې د دولتي مؤرخ له پاره یو مقام منځ ته راوړو او په (1757م) کال کې یې د دربار منشي محمود الحسیني په دغه دنده وټاکه او حسیني هم هغه مشهور تاریخ چې تاریخ احمد شاهي په نوم سره یادېږي، په دوه ټوکه کې ولیکه او نور ډېر تالیفات دده په دوره کې رامنځ ته شو.

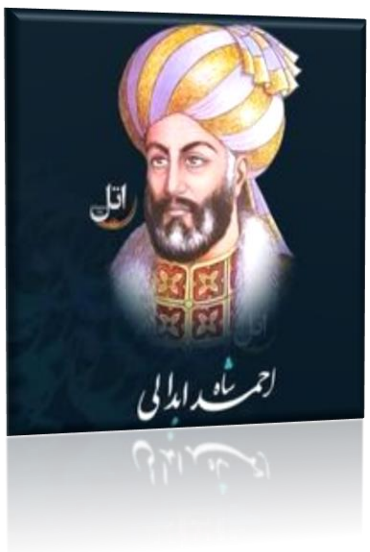

د احمد شاه بابا مړینه

دا چې احمد شاه بابا د هند له سفر څخه راوګرځېد، ډېرو جنګونو او سفرونو ستړی کړی ؤ نو په لاره کې ناروغ شو، کله چې کندهار ته ورسېد، د ناروغۍ له امله ضعیف شوی ؤ او په (1773م) کال کې یې د درملنې په خاطر مشهد ته سفر وکړو، خو کله چې افغانستان ته راستون شو، نو ډېر ضعیف شوی ؤ، په دې وخت کې یې یوه جرګه د رئیسانو او د دولت له مامورینو څخه جوړه کړه چې په نوموړې جرګه کې یې شهزاده تیمور خپل ولیعهد وټاکه د جرګې غړو هم د احمد شاه بابا د نظر سره موافقت وښوده، بالاخره د احمد شاه بابا ناروغي سخته شوه او د طوبې د غره په لور ولاړ چې بالاخره هملته احمد شاه بابا د جمعې په شپه د رجب د میاشتې په شلمه د (51) کلنی په عمر سترګې له نړۍ پټې کړې او ډېر ژر دهغه د مرګ خبر په ټول افغانستان کې خپور شو، د هغه جسد مبارک یې د طوبې له غره څخه راوړو، د خرقې مبارکې تر څنګ یې خاورو ته وسپارلو، چې دده د مزار د ګنبدې ډېرلیک دادی.

روح یې ښاد او جنت الفردوس یې ځای شه

(c) ketabton.com: The Digital Library

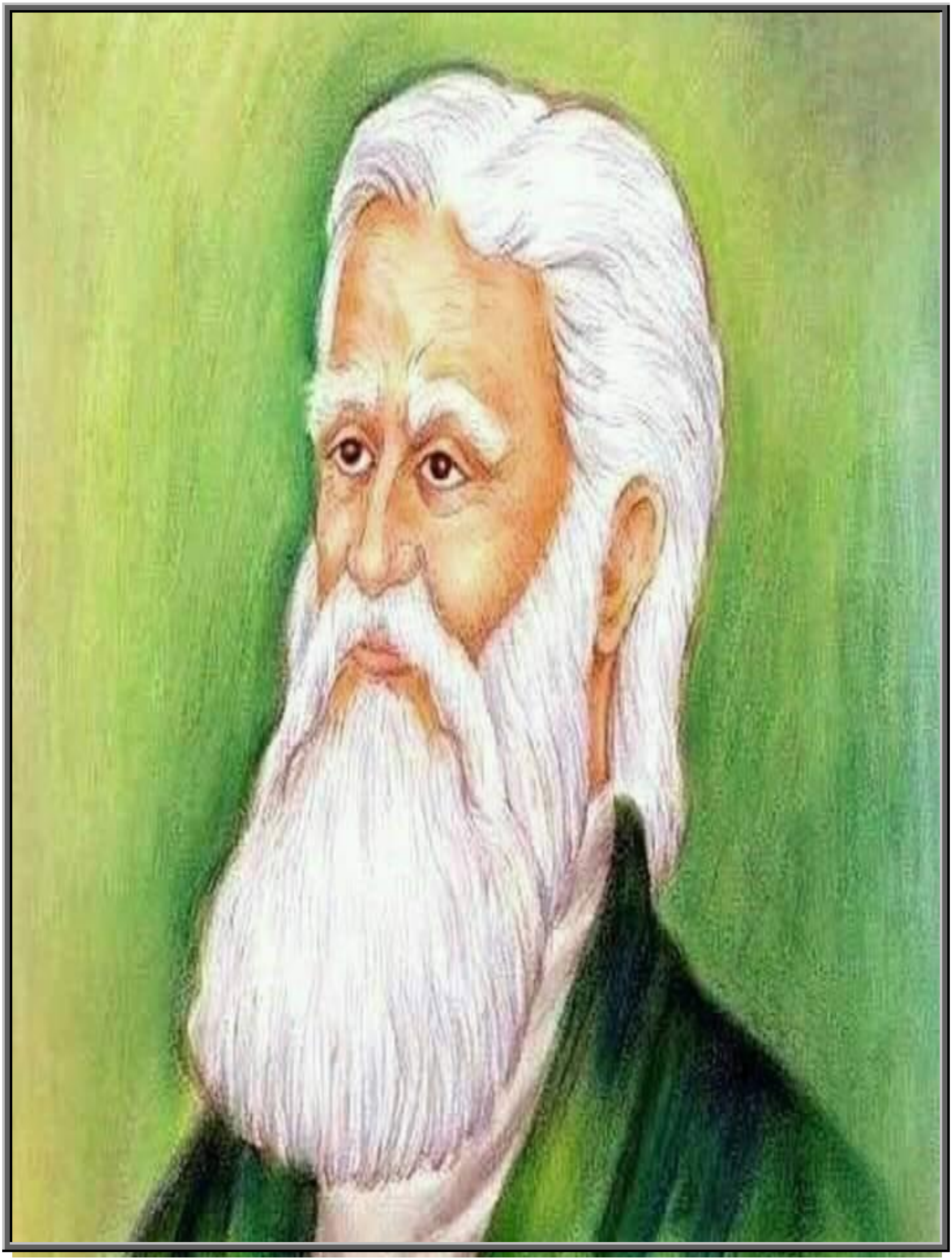

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراونومیالي شخصیت عبدالرحمان بابا

رحمان بابا د پیښور په هزار خانی کې دبهادر خان په یوه علم پروره کورني کې نړۍ ته سترګي غړولي دي.
رحمان بابا دژوند او دزیږیدو دنیټي په هکله پوهان او محقیقین به یوه نظر نه دی خو مختلفو افکارو سره یعنی دپټی خزانې څخه ددی صوفي شاعر دژوند زمان زیږیدو نیټه د (1042) ه کال ښودلی دی خو ددی نظر سره قلندر مومند هم نظر نه دی او د هغه ژوند (1018) کال ښودلی دی.

په هر حال د رحمان بابا د ژوند زمانه دخوشحال ، ارزاني ، دولت لوانی ،میرزاخان انصاری سره ښودل شوي دي
اودهغوی هم عصره ګڼل شوی دی څکه ده پخپله په یو بیت کی ددغه شاعرانو ذکر کړی ده لکه چې وایې:

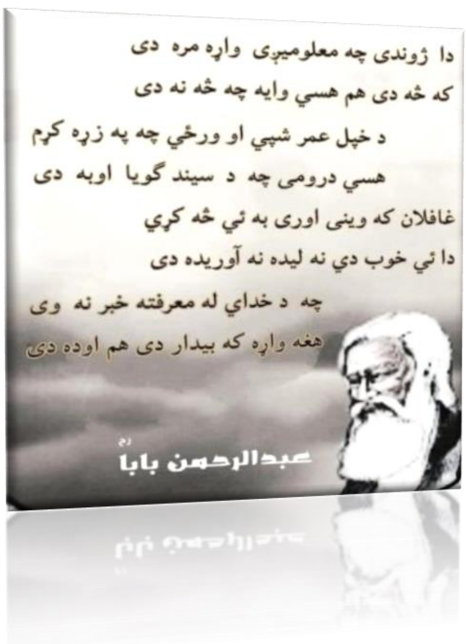

دمیرزا د ارزانی دعوه به پرې کا
قدر دان دشاعرانو رحمان راغی
یا په بل بیت کي وایي:

خوشحالان او دولتان مي غلامان دي
زه رحمان په پښتو ژبه عا لمګیر یم

خو د قلندر صاحب د نظر سره پو هان یو څه اختلاف څرګندوي او داسې وایې چې که رحمان بابا په (1018) کې زیږیدلی وی نو بیا یې ولي د دغو شاعرانو نه علاوه د مصری خان ګګیاني ،معذ والله خان ، کامکار خټک او ځینی نورو شاعرانو ذکر ندی کړي بل داچی اشرف خان هجري وایی چي رحمان بابا (1100) نه تر (1104) کلونو پوري یو پوخ اوسنجیده شاعر وه لکه چي وایې :

درحمان په ویل ځای د لقب نشته
چې یې ما شعر منظور کړ معتبر دی

درحمان بابا ژوند په اړوند خو دقلندر صاحب نظر دپوهانو لخوا زیات دتایید وړ ونه ګرځید لو او په اثبات باندې رسیدلي چي دقلندر نه مخکې زیږیدلي دی رحمان بابا دشخصیت یه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باب ويلي شو چې دی يو فقير طبع ملنګ او صوفي شاعر وو دارايي يې نه درلوده بلکه يو غريب او درويش صفته انسان تير شوی دی لکه چې پخپله وايي:

و

څوک راکاندي قسم په کردګار
که درهم لرم په کورکې يا دينار
زه درهم او دينارنه لرم په کور کې
ولې ټول خلک مې بولي دنياردار

او يا لکه چې وايي :
که زردار دزرداړانو اشنايان وي
د رحمان داشنايانو تکيه خدای دی

خو دی له يوی خوا غريب وو خو له
بلې خو ا هم يو خودداره انسان وه
وايي: هم په دا
چې نه له ځايه چيرته خوځم
نه د هيڅ ديوه مخلوق يم منت بار

رحمان بابا په خپل عمر کې خورا ښه اشعار ويلي دي او پښتو ادبيات يې غني کړې دي خو دده داشعارو ځينی مورږ ته فقط يو ديوان را پاتي دی اودنورو اشعارو په باب يې احوال نه دی ورکړل شوي لکه څنګه چې دده دزيږيدو په باب اختلاف موجود وو همدا رنګه يې دمړينی په هکله يې هم نارستې ليکنې شوې دي.
دپټی خزانې مولف محمد هوتګ ابن داود د رحمان بابا دوفات کال (1118) ښودلي دی خوداسې ويل کيږي چې دا ليکنه به دقيقه نه وی رحمان بابا په خپلو اشعارو کې دشاه عالم يادونه کړی ده چې دا سړی (1119–1124) ژوندې وو لکه چي وايې:

اوس نوبت دشاه علم دی
دورتير شو
خدازده څه بار ی شي پيښبه
عا شور راشی که اختر

دعبدالرحمان بابا دديوان په يوه سريزه کی لاکل شوی دی،چی عيدالرحمان بابا دپښتو دسجری نسبت له مخی (سړين) په سړين کی(غورياخيل) اوپه غورياخيلو کی (مومند) په مومندو کی (**داودزی**) په دويزو کی ابراهيم خيل دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم رحمان بابا په قوم مومند دی خو دی ځان کوم قوم ته نه منسوبه وی او ځان دخدای (ج) دپاکی مینی ریښتینی عاشق بولی اودخدای(ج) په مینه کی ډوب دی. او دتعصب اوځان ستاینی څخه کرکه لري اودوررولی، انسانی مناسباتو دنیوی او اوخروی نیکمرغیو لاری چاری خلکو ته ورپه ګوته کوي لکه چي وايي:

زه عاشق یم سرو کار مي دی له عشقه　　　نه خلیل نه داودزی اونه مومند یم

او یا وايي:

دادنیا خدای له عشقه پیداکړی　　　دجملوو مخلوقاتو پلار دی دا

او یا وايي:

په هر دم کی نوې نوې تماشې کړم　　　زه رحمان دخدای وکړه وته حیران یم

او یا وايي:

هیڅ تغیر او تبدیل نه لري رحمانه　　　تل تر تله بر قرار دی رب زما

او یا وايي:

که محنت که مشقت دی خو ددین دی　　　په کار نه دی بل محنت په دا دنیا
بی له خدایه هرچی دی همه فانی دی　　　که لذت دی که زینت په دی دنیا

او یا وايي:

چی په ورځ دشیخئ لافی کړی رحمانه!　　　په شپه می له میفروشه غواړې ولې؟

او وايي:

بد په بدو پښیماني کاندي رحمانه!　　　ته په خپلو بدو نه شوي پښیمانه

او یا وايي:

دوست دشمن دسړی واړه خپل عمل دی　　　هم په دا مقدار یي اجر موی په موی شی

او یا وايي:

داوبو اصل له خاورو پیدا کیږی　　　خاکساران دخاکسارانو آبروی شي

اویا وايي:

دوباره دي راتله نشته په دنیا　　　نن دی وخت دی که دروغ کړی که رښتیا

اویا وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنيا ده بې وفا   بې وفا ده په بقا

اويا هم وايي:

نور عالم که ددنيا غمونه کاندي   درحمان سره دې غم داخرت

بل دا چې په خپلو اشعارو کې دګل خان او جمال خان ددور او واقعيو يادونه کړي ده چې تر (1123) پورى ژوند يقيني دى ددغى دلايلو دخرګندولو نه وروسته داثابيتيږي چې رحمان بابا ژوند تر (1128)پورې ښودل شوې دي.

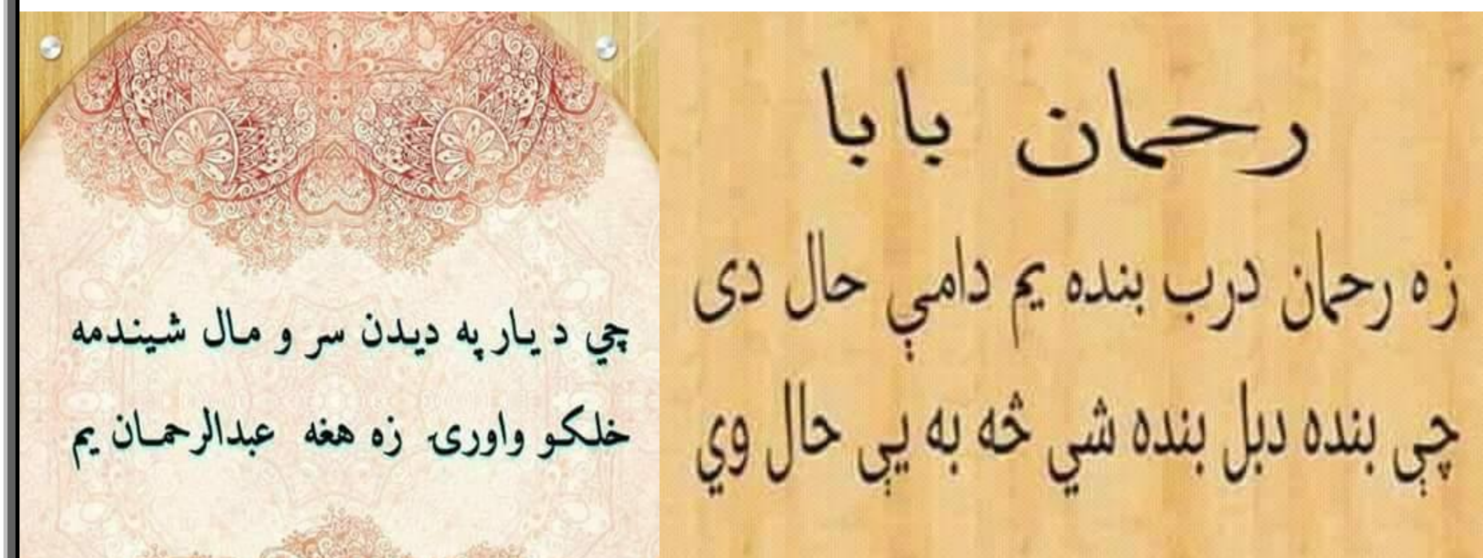

(c) ketabton.com: The Digital Library

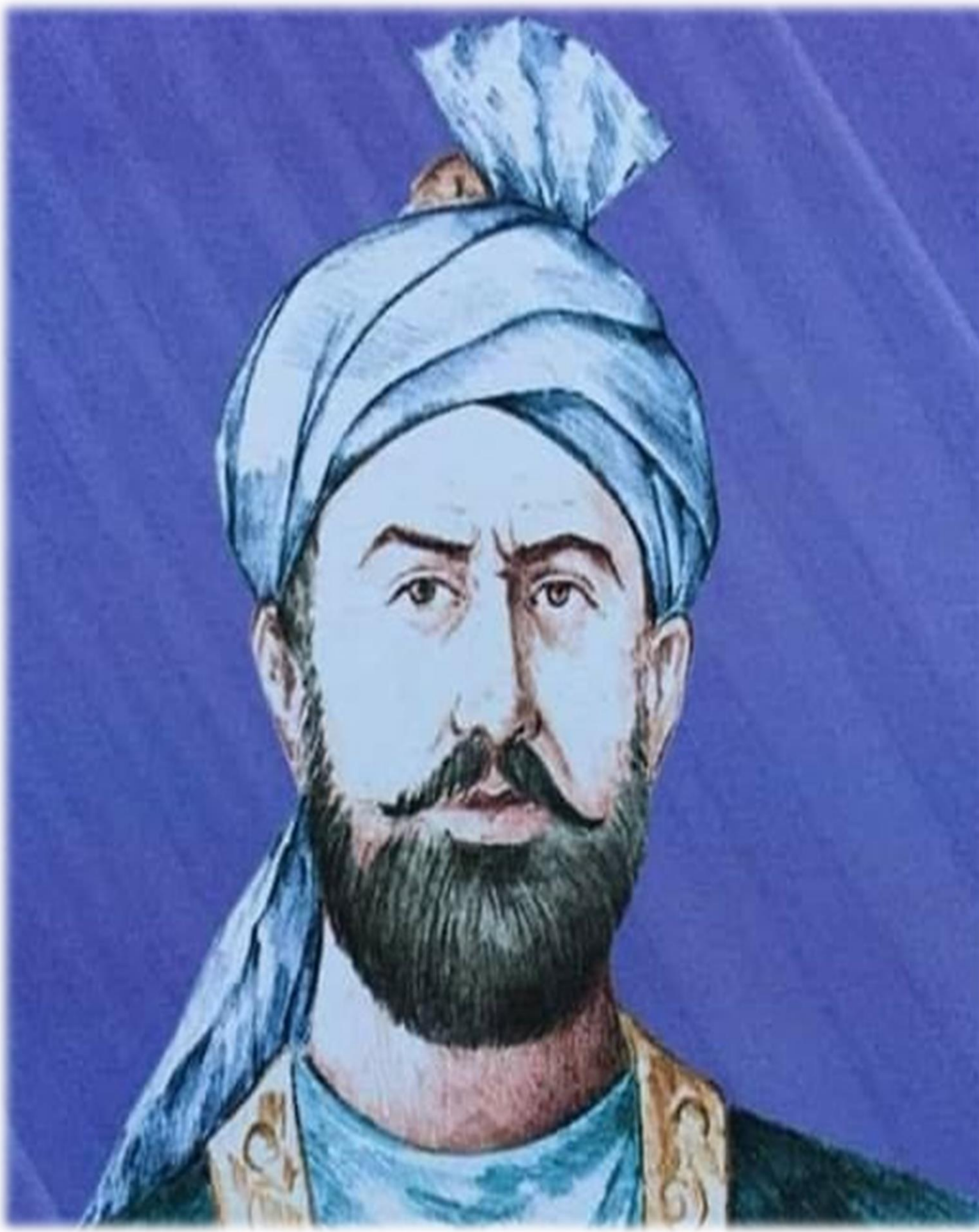

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرویس نیکه

میرویس خان چی په حاجی میرنیکه مشهوررو دیوولسمی پیړی په وروستیوکي دنازوپه نامه له یوی مور څخه چی یوه دینداره ښځه وه وزیږیده. پلاریي شاه عالم خان دهوتکوقوم له مشرانواومور يي سلطان ملخي توخي لوروه چی دواړه قومي مشرانو څخه ګڼل کیږي. په راوروسته وختونوکي څه وخت چی میرویس خان دجعفرخان سدوزی له لورسره واده وکړ، نو دنوموړي ټولنیزحیثیت يي نورهم لوړکړاوڅرنګه چی نوموړی یو نیک خویه،فصیح، مدبراوزړورسړی واوپه څنګ کی یی دسوداګری دنده هم پرمخ بیوله،نوځکه په ډیره اسانی سره یی وکولی شول چی دهغه وخت کندهار په خلکوکی ښه ځای ولری.

دهمدی خصوصیاتواو صفاتو په لرلوسره د کندهارښاردکلانترپه توګه هم وټاکل شو. او په دي مقام کی دخلکو اودهغه وخت کندهار دحکومت تر منځ دواسطی په توګه یيی دنده تر سره کوله خوپه همدی حال کي یی هم دخلکوله ملاتړ څخه لاس وانه خیست اوپه هغه لیک کی چی دده لاسلیک و دګرګین له زورزیاتي څخه په کی شکایت شوی واوداصفهان دربارته ولیږل شو داکار ددي لامل وګرزیدچی میرویس خان داځل دګرګین له خواونیول شواولاس نیولی اصفهان ته ولیږل شو.

میرویس خان مخکی له دی هم اصفهان ته سفرونه کړی وو اودصفوي حکومت اودربارله وضعی سره بلد و له همدی کبله نوموړی وتوانید چی نه یوازی ځان ته برائیت ورکړي بلکی دصفوی پاچا، سلطان حسین حضورته هم ورسید او مکي ته دتللو اجازه یی هم تری واخیسته.

نوموړي په مکه معظمه کی له مذهبی عالمانو څخه د ګرچی ګرګین په وړاندی دپاڅون فتوا ترلاسه کړه.
له اصفهان څخه کندهار ته دمیرویس خان له راګرزیدو سره سم داصفهان ددربار وضعه دګرګین په وړاندی بدله شوی وه ځکه داسی ګنګوسی اوریدل کیدی چی دروسی امپراطور پترکبیر غواړي ارمنستان او ګرجستان له خپل هیواد سره ونښلوی اوداهم ویل کیدل چی ګرګین سره له خپلوعسکروغواړی دپترکبیر سره یو ځای شی . دغه ګنګوسه ددي لامل وګرزیده چی میرویس خان له ډیرواک سره کندهارته بیرته وګرزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی داخل په کندهار کی په ډیری حوصلی سره دپردیو په وړاندی دپاڅون لاری برابری کړی. په ځانګړی توګه د(1709/1121ز)کال په پسرلی کی هغه وخت چی ګرچی لښکری د ګرګین دوراره الکساندرتر مشرۍ لاندی دکندهاربناردارغستان او کاکړو دخپلو په نیت وتلی وی نو ډیره ښه زمینه مساعده شوه اوپه دی حال کی میرویس خان او نورقومی مشران دمانجی په نامه په یوه سیمه ییزه جرګه کی سره راټول شول اوله میرویس خان سره یی ګرګین اودصفوي دولت دیری ګرجی لښکری دکندهاربنار ته دخلوییښتومیلوپه واټن پروت کلي(ده شیخ)کی غافلګیره او بیاووژلي.

الکساندر اوپوځونه یی هم چی دکاکړوله جګړی څخه راګرزیدلي وو،په ډیری سختی وتوانیدل چی له جګړی وتښتی او ګرشک ته ځان ورسوی.
په دی ترتیب دبایزید انصاری ترمشرۍ لاندی دروښاني پاڅون، دخوشحال خان خټک ترمشرۍ لاندی دختکوترپاڅون وروسته دکندهارپاڅون دخپلواکی ګټلوپه لاره کی دریم ګام ګڼلی شو. چی دکندهاردخلکو په ګډون ترسره شو چی زموږ په هیواد کی یی د خپلواکه دولت بنسټ کیښود.
دصفویانو له خوادکندهاردبیانولوپرله پسی هڅو،څه ګټه ونه کړه او میرویس خان، ملی قاید ترنامه لاندی اته کاله دکندهاروواکی په لاس کی درلودي. میرویس خان نیکه په(1715/1127ز) کال کی مړ شو.

میرعبدالعزیز

له میرویس نیکه وروسته دده ورور میر عبدالعزیزخان دکندهار حکومت مشری ترلاسه کړه خو نوموړی ورورسته له دوه کلونو حکومت دمیرویس خان نیکه دکړنلاری خلاف له صفوی حکومت سره دپخلاینی لاره خپله کړه.
دقومونو او قبیلومشرانو دنوموړی داکارخوښ نه شو اودمیرویس خان زوی میرمحمود یي دخپل کاکا وژلوته تشویق کړ اونوموړی وروسته له دی کاره په(1727/1129ز) کال کی دننګرهارپرتخت کیناست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحال خان خټک

کله چي مغلو په هند کي پاچاهي کوله، د ملک شهباز په کور کي يو هلک پيدا شو ، په کال ۱۰۲۲ هجري . پر دې هلک يې خوشال نوم کيښود. خوشال د کوچنيوالي څخه زړه ور او هوښيار وو. کله به چي د پلار سره په مجلس کي ناست وو د مشرانو او خپل پلار خبروته به يې غوږ نيوه او په خبرو کي به يې ډير فکر کاوه. خوشال خان درې ورونه درلوده. خو تر ټولو ورونو دی هوښيار او پوه وو. خوشال له کوچنيوالي څخه ډير زړه ور معلوميده.

د خوشال پوهه او هوښياري ورځ په ورځ زياتيده، په شل کلني کي يې ډير کتابونه ولوستل او د زياتي پوهي خاوند سو. په شل کلني کي يې په شعر ويلو شروع وکړه. شعرونه يې د پښتونولی د احساساتو ډک دي. يوه ورځ ملک شهباز خان خوشال ته وويل، خوشاله زويه، که ته د خپل کام په مشرئ ومنل شی نو څه به وکړې؟ خوشال ورته وويل، تر څو ژوندی يم د قوم او اولس د هوسايني او د هيواد د لوړوالي د پاره به خدمت کوم. دا به زما د پاره د خوښی ځای وي چي زه خپل اولس ته خدمت وکړای شم.

کله چي خوشال خان د قوم د خوا په مشر ئ وټاکل شو د هند پاچا اورنګزيب ورته وويل ستا پلار زما په دربار کي ډير قدر لري. خو پام کوه چي پښتانه د مغلو په مقابل کي سر در څخه پورته نه کړي،خوشال خان دده خبرو ته غوږ و نه نيوه او پښتانه يې دمغلو مقابلی ته ودرول ،اورنګزيب چي دده له کاره خبر شو خوشال خان يې بندي کړ او د هند جيل ته يې وليګه. خوشال خان په هغه جيل کي د غيرته ډک شعرونه وليکل.

خوشال خان د ۷۸ کالو په عمر مړ سو. خو نوم يې تل ژوندی دئ.

د خوشال خان شعرونه خو ډيردي خو دلته به يې يو شعر ولولئ:

چی ښايست لری په ستورو	داسمانندارہ ګوره
ددی خپل وجود په باغ کی	په هرشان ننداره ګوره
چی هر ګل ورته نظر کړی	دباغوان ننداره ګوره
راشه وغوره سترګی	دجهان ننداره ګوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحال خان یو زړور او په پښتنو کلک مین سړی و،ده به تل هڅه کوله چې خپل قوم او پښتنو ته خدمت وکړی، خوشحال خان سره له دی چې یو زړور او دجنګ په ډګر کی غښتلی وه، یونامتو شاعر هم و چی ډیر شعرونه یې په خپل نوم ثبت کړی دی .

لکه چی وایي:

زه خوشحال توره په لاس کفن په غاړه

که خبر شوم چې پښتون دچا غلام شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تیمورشاه پاچاهي (1773_1793)زیږدیز:

تیمور شاه داحمد شاه بابا زوی په 1742 زیږدیز کال په مشهد کې زیږیدلی دی. هغه دزدهکړوخاوند او ددری ژبې شاعر و.
داحمدشاه بابا دمړینې پروخت کې یې دهرات دوالی په توګه دنده درلوده.
تیمور شاه خو داخلی او بهرني پاڅونونه په بریالی توب سره له منځه یوووړل. تیمورشاه دخپلی پاچاهۍ په 20 کلنه موده کی وکړای شول چې هغه سیمی چی پلار یې ورته په میراث پاتی وې، وساتیږدهغه تر مرګ وروسته دهغه دزامنو بې اتفاقی ، دایران لاسوهنې او دروسانو او انګلیسانو سیالۍ دافغاني لویې امپراطورۍ دسقوط سبب شوې،تیمورشاه په 1793ز کال کې مړ او دکابل په چهارباغ کې خاوروته وسپارل شوږ

دامیر عبدالرحمن خان واکمني

دانګلیسانو له ماتی سره سم په 1880ز کال کی دانګلیسانو او امیر عبدالرحمن خان تر منځ لیکنی رالیکنیې او اړیکی پیل شوی. ددغو اړیکو په لړ کې دانګلیسانو له خوا دعبدالرحمن خان سلطنت په رسمی وپیژندل شو.

امیر عبدالرحمن خان کله چی دپاچاهي اعلان وکړ دانګریزانو تیریو پر افغانستان باندی ډیری ستونزی را منځته کړې وی،کابل خپل ارزښت له لاسه ورکړی و.
امیر عبدالرحمن خان دپوځی موخو تو دمرکزی دولت دغښتلتیا لپاره پیسو ته اړتیا درلوده. دلګښتونودپوره کولو یوه لاره هم دمالیاتو زیاتول وو، مالیات یې وضع کړل اوپه مستقیمه اونامستقیمه توګه یې ترلاسه کړل........

ددغې دوری دناخوالو پیښو څخه یوه هم دافغانستان دختیځ او سویلی پولو ټاکل دډیورنډ دکرښې په واسطه وه.
مارتیمرډیورردنډ په 1893ز کال دانګریزانو له خوا دیو پلاوی په مشرۍ دبریتانوی هند اوافغانستان تر منځ دپولو دټاکلو لپاره ټاکل شوی و، نوموړی دبریتانوی هند اوافغانستان ترمنځ پولو په خپله ګټه وټاکله او دسیاسی، پوځی او اقتصادی فشارونوله لاری دغه کرښه پر افغانستان وتپله.چی هیڅکله دافغانستاندخلکو له خوا دغه پوله منل شوی نه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطان محمحد فاتح

داخل کله چې سلطان محمد خان په تخت کیناست نو عمر یی تر دوویشت کلنۍ پورې رسیده . دده نه مخته هغه دوه ځلې ، په داسې حال کې چې عمر یی یواځې څوارلس او پنځلس کاله و ، دخپل پالر په ژوند کې په تخت ناسته کړې وه . د سلطان مرادخان ثاني د مړینې سمدستي وروسته د سلطنت اراکینو هغه ته د سلطان دمړینې په اړه خبر ورکړ او هغه هم سمدالسه او پرته له ځنډه د کوچنۍ اسیا څخه د اورنه په لور را ستون شو . ځکه همدلته دهغه د تخت د کیناستو مراسم هم تر سره کیدونکي و . سلطان محمد خان د عثماني کورنۍ اوم ځوان سلطان و ، د عثماني سلطنت بنسټ ایښودونکي پخپله) عثمان خان (و چې د » غیاث الدین کیخسرو سلجوقي « زوم و . سلطان محمد خان د عثمان خان د شا څخه اووم نسل جوړیږي ، د عثماني سلطنت بنسټ د نن څخه نژدې یوسلودیرش کاله پخوا هغه وخت کیښول شو چې په (1300) عیسوی کال تاتاریانو په کوچنۍ اسیا یرغل وکړ او هلته یی سلجوقي واکمن) سلطان عالؤ الدین (اوبیا دهغه وروسته د هغه زوې غیاث الدین کیخسرو وواژه . غیاث الدین کوم زوې نه درلود ، یوازې یوه لور یی درلوده چې دعثمان خان په نکاح کې وه . په دې اساس د سلطنت اراکینو په یوه خوله او یوې راې سره عثمان خان د قونیا په تخت کیناوه او دخپل پادشاه په څیر یی و منود. په دې توګه د » اسرائیل بن سلجوق « د زوزاکه څخه ، چې په (1077)کې یی خپل نظام جوړ کړې و ، په (1300) عیسوي کال کې نظام والړ او اوپه ځاې یی د عثماني سلطنت جوړ کړل شو. او دې سلطنت تر (1915) عیسوي کاله پورې دوام وکړ .... دعثماني سلطنت څخه مخته د سلجوقیانو پادشاهي وه ، دهغوې نیکه اسرئیل بن سلجوق نومیده . دا هغه څوک و چې د سلطان محمود غزنوي په حکم د هندوستان کالنجر په عسکري کال کې اوه کاله بندي شوي و . دعثماني سلطنت بنسټ ایښوونکي عثمان خان د سلجوقي حکمران په وخت کې د انګورې په سیمه کې د » ارطغرال « په کورنۍ کې پیدا شوي و . دا دسلطان عالؤالدین سلجوقي د حکمرانۍ وخت و . هغه د ارطغرال دمیرانې اوهمت د کتلو وروسته ، هغه ته د بازنطینی د سرحداتو جاګیر ور و سپاره . سلجوقي سلطان عالؤالدین د ارطغرال خان د احساناتو ممنون او مشکور هم و . سلطان محمد خانِ فاتح wپه حقیقت کې د سلطان محمد خان قبیله هم په لمړیو کې دهغو مهاجرو قبیلو څخه وه چې د چنګیز خان دحملو څخه یی خپل کلی کور او وطن پریښې و او په دشتو او غرونو کې یی سره تیندکونه وهل . دا قبیله د » ترکانو اوغوز« د قبایلو یوه برخه وه . چې د عثمان خان نیکه دارطغرال خان پالر » سلیمان شاه« په مشرۍ کې خپل هیواد خراسان) افغانستان (پریښې و او په مختلفو هیوادونو کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرزيدو را ګرزيدو وروسته د شام(سوريې)په لور ور واړده شوي وو . دوې چې کله د فرات ددرياب څخه تيرشول نو سلطان محمد خان خراساني نيکه (سليمان شاه) په هغه درياب کې ډوب شو او و مړ . دهغه د مړيني نه وروسته د دې قبيلي ډيره برخه خپره وره شوه ، خو کوم کسان چې پاته شول هغوې د ارطغران خان او دهغه د ورور< دوندارخان > سره يو ځآې د کوچنې اسيا په لور روان شول او هلته د سلطان عالؤالدين سلجوقي دسلطنت پولو ته ور ننوتل « . الرډ ايوسلي د ترکي ايمپاير « تر ليکني الندي ليکي چې : چنګيزخان خوارزم شاه له منځه وړې و . اودهغه ټول سلطنت يې دخپلو زامنو تر منځه وويشه . کله چې د خراسان دا ماتې خوړلي در په در شوې قبيله د سليمان شاه د ډوبيدو او مړيني وروسته د ارطغرال خان په مشرۍ د سلطان عالؤالدين سلجوقي سلطنت ته ور ننوته نو شميره يې څلورسوه او شل کورنو ته رسيده . ددغو څلوره سوه اوشلو کورنيو دغه ډله دسلطان عالؤالدين تر سيوري الندي دېنا اخستلو له پاره دقونيا د پايتخت په لور ور روان و چې په الره کې ارطغرال ته دوه فوځي ډلې په جنګ کې را ګير څرګندي شوې . هغه يوه خوا هم نه پيژندله خو کله يې چې وکتل چې دهغوې يوه ډله د شميرې له اړخه کمه او بله ځواکمنه ده نو سمدالسه د خپلو ۴۴۴ ملګرو سره يو ځاې دهغه کمزورې ډلې خوا يې ونيوله او داسې زبردسته حمله يې وکړ چې دښمن يې تيښتې ته و هڅاوه . دښمن ميدان پريښود او خپلې پښې يې سپکې کړې . دفتحې نه وروسته هغه ته ډاګيزه شوه چې دهغې ډلې مرسته يې چې کړې ده هغوې د سلطان عالؤالدين سلجوقي د فوځ کسان و، او مقابل لورى يې تاتاريان وو . د ارطغرال ددې ميراني په بدل کې سلطان عالوالدين سلجوقي هغه ته د دسفوت زرخيزه سيمه چې د سقاريه ددرياب په ښې لورې د بازنطيني (قسطنطنوي) پولو سره نښتې وه ، ورکړه ، تر څنګ يې ورته سفوت ښار هم ور باښه . ارطغرال اودهغه ملګري چې د خراسان او ارمينيا څخه راغلي و ټول همدلته ميشت شول . سلطان عالوالدين سلجوقي ارطغرال خان ته په دې سيمه کې دخپلو فوځونو د ساتلو اجازه هم ورکړه . او ترڅنګ يې ورته د بازنيطيني عسکرى کالو عسکرو ته د درس ورکولو حکم هم وکړ. دبازنطيني سلطنت مرکز قسطنطنيه وه. عالوالدين سلجوقي چې کوم خراساني ځوان ارطغرال ته په بازنطيني باندي دحملو کولو وينا کړى وه نو نژدې يونيم سل کاله وروسته دهمغه شخص د زوزاکه څخه سلطان محمد فاتح پيدا شو چې بالخره يې بازنطيني سلطنت) قسطنطنيه (فتحه کړه او د عيسويت د نړۍ ديوالونه يې سره ولړزول سلطان محمد خانِ فاتح ارطغرال خان په (1288) کال کې د (90) کالو په عمر له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې . هغه په خپل ټول ژوند کې د سلطان عالوالدين د ځآنګړې پاملرنې الندې و . ان تر دې چې داسې وخت هم راغې چې ارطغران د سلطان عالوالدين د نائب په څير د تاتاريانو او بازنطينانو ګډ فوځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ماتې ورکړه . ددې په بدل کې ورته سلطان عالوالدین سلجوقي د » بني شهر او بروصه شهر « سیمې هم ورحواله کړی . او د ارطغرال د جاګیر د نوم یې « سلطانوي « کیښود او هغه یې دخپلو فوځونو سپه ساالر و ټاکه . هاالل ، دسلطان عالوالدین سلجوقي د بیرغ نښه وه ...... د ارطغرال خان د مړیني وروسته دهغه ستر زوې عثمان خان دهغه ځاې ناستې و ټاکل شو . همدا د عثماني سلطنت بنسټ ایښوونکې او ددې سلطنت لمړئ تاجدارهم و .
دهغه پالر په خپل ټول ژوند کې د سلجوقي سلطنت سره تلپاتې وفاداري درلوده . سلطان هم د خپل پالر په قدم قدم کیښود او همغسې تګالره یې خپله کړه . خو دا داسې وخت و چې سلجوقي سلطنت خپله اخري ساه اخسته اوپه کوچنۍ اسیا کې ملوک الطوایفې حاکمه شوې وه. عثمانیان یواځې دبازنطیني دښمنانو په مقابل کې جنګیدل اویا په بله ژبه ، عثمانیان یواځې د عیسویانو پر خالف په جنګ رانښتې و . په دې وختو کې د قسطنطنیې پادشاه د خپلو درو ساتنه و نه شوه کړاې او عثماني فوځونه دهغه (دتهینیا) میدانو ته ور ننوتل .
بازنطیني سلطنت چې درسول اهلل صلی اهلل علیه وسلم په وختو کې د ځواکمنو سلطنتونو څخه و د عثمان په وخت کې د زوال سره مخ شوی و . هلته دخپل منځې جګړو او حکومتې بدنظمیو عثماني فوځونو ته موقع اوفرصت برابر کړې و چې هغوې دې د بازنطیني سلطنت په ډیرو برخو باندې ولکه وکړي . ددې نه مخته داسې یو وخت و چې بازنطیني سلطنت ان د کوچنۍ اسیا تر پولو پورې را غوځیدلې و . خو اوس په کوچنۍ اسیا کې د بازنطین سره یواځې » نائیسیا او نائیکومیډیا« سیمې اودهغې شاوخوا کلي پاته شوي و . د بازنطیني سیمو په لور د عثمان د توجه علت دهغه داسالم د تبلیغ کول و . په هر صورت عثمان د اسالمې فوځونو له پاره داروپا دروازې پرانستې او د دانیال دروازې پرانستل د عثماني نسل له پاره یوه لوبه وګرزیده . عثمان د سلجوقي سلطان د فرمانبردارئ په اساس ستري ستري معرکې سر کړي دي چې ددې ډلې څخه د » قراجه حصار « معرکه تر ټولو مشهوره ده . ددې کال د فتحه کولو په واسطه مسلمانانو اروپایانو ته خبر ورکړ چې نور نو دهغوې د حکومت دوران مخ په ختمیدو دې . سلطان عالوالدین سلجوقي خپل میړنې سپه ساالر عثمان ته د» نیزبیګ« خطاب ورکړ او هغه ته یې په خپل نوم دسکې د جارې کولو او په خپل نوم د خطبې د ویلو اجازه هم ورکړه . په دې توګه عثمان ته د شاهي لقب تر څنګ دپادشاهۍ نور ټول امتیازات هم ور په برخه شول . اوبیا لږ څه پاته کمښت هم په راتلونکو کلونوکې له منځه والړ . او دا هغه وخت و چې عثمان دسلطان عالوالدین سلجوقي او دهغه د زوې دیرلیسې مړیني وروسته او ازاد او خپلواکه تاجدار په توګه را څرګند شو سلطان محمد خانِ فاتح د سلجوقي کورنۍ د حکومت د پاې ته درسیدو سره سم د ال عثمان حکومت پیل شو .
خو یو شمیر سلجوقي امیرانو لکه (دکرمانیا امیر)عثمان ته په ډیره کرکه او حسادت سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتل ، او هغه يی خپل رقيب ګاڼه . همدا علت و چې لږه موده وروسته د عثمان او د کرمانيا دامير تر منځه د جنګونو يوه نه پاې ته رسيدونکې لړۍ و نښته . اودا لړۍ‌د هغوې د پرلپسې ناستځايو تر منځه هم همغسې جريان پيدا کړ . عثمان داسالمی حکومت بنسټ کيښود او په (1301) کال يی د » ټايئکوميډيا« سره رانښتي د »قيون حصار« کال کې په لمړني ځل د قسطنطنيا دشاهنشاهي فوځ سره مقابله وکړه او په دې مقابله کې ورته ډيره ستره بريا تر السه شوه . او تر شپږو کالو پوري يی د فتوحاتو لړۍ تر » بحراسود« پورې و غځيده . هغه په خپل ژوند کې په درې محاذونو کې په يوه وخت فتوحات تر السه کول ، ..لمړی .... دباغي سلجوقي امرانو پر خالف .... بل ...د تاتاريانو پر خالف . .. دريم .... دبازنطيني فوځونو يعني د قسطنطنيی د پادشاه پر خالف.... په (1307) عيسوي کال کې عثمانيانو دبروصې ښار کالبند کړ، دا ښار په قسطنطنيه کې د کوچنی اسيا په نامه ياديده . دا د نړۍ تر ټولو اوږده کالبندي وه چې تر لسو کالو يی دوام وکړ. بالخره په (1326) عيسوي کال کې کالبندو فوځونو خپلې وسلې کيښودې او دعثمان خان زوې اولخان د فاتح په څير دې کالته ورننوت ، په دې وختو کې عثمان خان په »سفوف« کې د مرګ په بستره باندې پروت و ، خو دهغه د مړينی څخه مخته د هغه زوې اولخان هغه ته د دې سوبې خبر ور ورساوه . همغه و چې عثمان خان هغه خپل ځاې ناستې و ټاکه او حکم يی وکړ چې دمړينې وروسته يی په بروصه کې خاورو ته وسپارې. تر څنګ يی حکم وکړ چې بروصه د عثماني سلطنت له پاره پايتخت وګرځوې . هغه دهغه د وصيت په مطابق هملته په بروصه کې خاورو ته وسپارل شو . د»عثماني دولت « تر نامه اندی تاريخ ليکي چې :عثمان خان د عثمانيه دولت لمړی تاجدار و . هغه هيڅکله هم دخپل ځان له پاره دسلطان کليمه نه استعمالوله . دهغه زوې اولخان او لمسي) مراد اول (هم دخپلو ځانو له پاره د امير کليمه استعمالوله .د عثمانيه سلطنت د بنسټ ايښودونکي عثمان واده هم په ډيره په زړه پورې توګه تر سره شوي و . هلته د ښار سره نژدې د »ابتروني « په سيمه کې يو خداې پالي عالم او درويش صفته انسان » اوبالي »نومي اوسيده ، عثمان به دخپلې ځوانی په وخت کې هلته ډير ورته ، هغه يوه ډيره ښايسته اوحسينه لور درلوده چې) مال خاتون (نوميده . يوه ورځ په ناڅاپی توګه د عثمان سترګي په دغه پيغله و نښتې ، او دکتلو سره سم پرې عاشق شو. هغه سمدالسه د نکاح پيغام ور وليږه خو » اوه بالي « د يوه درويش او د سلطنت د امير تر منځ د توپير په پوهيدو باندې دا پيغام ونه مانه . ان تر دوو کالو پورې د عشق او محبت دا لړۍ روانه وه ، عثمان هم د اوه بالي کور ته تګ راتګ ته دوام ورکړ . په دې وخت کې څو نورو ترک سردارانو هم چې په ځواک او شهرت کې د عثمان څخه کم نه و د مال خاتون سره د واده کولو هيله څرګنده کړه . خو اوه بالي هغوې ته هم ځواب ورکړ . بالخره داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ورځ را غله چې عثمان همله د » اوه بالي « په کور کې پاته شوې و یو عجیب او غریب خوب یې وکوت . » ویی کتل چې یوه سپوږمی د اوه بالي دسیني څخه را ووزي او کرار کرار ترې د څوارلسمي سلطان محمد خانِ فاتح سپوږمۍ جوړه شي او بیا د عثمان په سیني کې ور ننوځي ، بیا دهغه اړخه یوه ځواکمنه ونه راشنه شي چې همداسې پسې ستریږي ، ان تردې چې ددې وني شاخونه د وچې او لمدې ټول ځایونه را و نغاړي ، د ونی د جرړو څخه د نړۍ څلور ستر دریابونه دجله ، فرات ، نیل او ډینوب را بهیږي او څلور ستر غرونه ، کوه قاف ، د بلقان غر ، دتور غر ، او د اتلس غر ددې شاخونه سنبالوي . په دې وخت کې یوه تیزه هوا راپیدا شی اودهغې ونی د پاڼو مخ چې په شکل کې توري ته ورتوالې لري د یوه ستر ښار لورې ته وگرځوي ، دا ښار ددوو سمندرونو او ددوو لویو وچو د رایوځای کیدو په نقطه کې پروت دې ، او د یوې گوتې په څیر را څرگندیږي . پدې گوته کې دوه زمرد او دوه نیلم ځای په ځای شوي دي، عثمان غوښتل دا گوته په گوته کړي چې یو ناڅاپه گوته سره را خالصه شوه«...... د بیداریدو وروسته یې خپل خوب اوه بالي ته بیان کړ ، اوبالي په دې خوب کې د عثمان له پاره ښه راتلونکې وکوت اوهغه یی یوه غیبي اشاره و گڼله او دخپلې لور » مال خاتون « نکاح یی ورسره وکړه . د عثمان همدغه خوب چې هغه نژدې یونیم سل کاله مخته لیدلې و د هغه د کړوسې سلطان محمد له اړخه پوره کیدونکې و . ددوسمندرونو او ددوو لویو وچو د رایوځای کیدو نقطه د قسطنطنیی ښار و ، د سلطان محمدخان پلرونو او نیکونو کې د عثمان خان یو زوې » اورخان « هم د یوه فاتح او بهادر پادشاه په نوم یادیږي، دا عثماني سلطنت دویم تاجدار او د عثمان خان تر ټولو کوچني زوې و . دهغه مشر ورور عالوالدین داسالمي علومو شوقي و تر څنگ یی د تصوف اوفلسفې سره هم ډیره مینه درلوده ، هغه ډیره پوه او مدبر انسان و ، د زمکې پرمخ تر ټولو لمړۍ منظم ، په دریشۍ سنبال ، تنخوا لرونکې او په فوځې ځایو کې اوسیدونکې فوځ » ینې چري « دهمغې په سال او مشورې سره جوړ کړل شو . دهغه سره په دې مشوره کې » قراخلیل « هم شریک و . ددې نه مخته په نړۍ کې فوځونه منظمیدل او په ځانگړیو کالیو هم سنبالیدل، خو دا کار به یواځې او یواځې د جنگ په ورځو کې تر سره کیده . د رومیانو او یونانیانو په سلطنتونو کې هم همدا ډول رواج و . دسیدنا عمر رضی اهلل عنه په وخت کې د عسکرو له پاره تنخوا گانې ټاکلې شوې وې او د رخصتیو رواج هم دهمغه له وخته پیل شوې و، خو په هغو وختو کې د فوځې بارکونو او یاد تلپاتې عسکري تمځایونو آند له چا سره نه و . په دې اساس دا کار تر ټولو لمړۍ اورخان د خپل مشر ورور عالوالدین او خپل دوست قرا خلیل په سال سره تر سره کړ . هغه ټول هغه ځوان عیسوي بندیان چې په مختلفو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګونو کې یې نیولی و د روزنې له پاره همدې ډول روزنځایو کې واچول او یو باقاعده فوځ یې ترې د » ینې چري « په نامه جوړ کړ.

دسلطان محمد فاتح دوران په (1481) کال کی پای ته ورسید. د (1451)نه تر (1481) پوری ،په دیرشو کالو کی سلطان محمد فاتح په قسطنطنیه باندی حکومت وکړ. د سلطان په وخت کی اسالمی حکومت د اروپا تر لری لری ځایو پوری و غځید .دسلطان فاتح نه وروسته عثماني حکمران » سلیمان اعظم قانونی « (1550نه تر 1566) پوری ډیر شهرت وموند .مشهور امیر البحر) خیرالدین باربروسا(دهمدی سلطان په وخت کی مشهور شو ، دخادم الحرمین االشریفین لمړنی لقب تر ټولو دمخه » بایزید« خپل کړی و . خوپه عثمانی حکمرانانو کی د خالفت منصب تر ټولو دمخه (لمړی سلیم عثمانی) ته ورکړل شوی و . اخری عباسی خلیفه » المتوکل « و چی په قاهره کی یی د سالطین مملوک تر سیوری الندی ظاهری شان وشوکت درلود خو په حقیقت کی دواکمنۍ څخه بی برخی وو ..... دخالفت پګړۍ (اول سلیم عثمانی) ته په سر ایښوول شوی وه . دمقدسو مقاماتو کنجګانی ، د انحضرت صلی اهلل علیه وسلم مبارکه توره ، علم او څادر د خالفت دسند په توګه » سلیم « ته ورکړل شوی و . دهمدی وروسته د عثمانی خلفاؤ نومونه په خطبه کی اخستل کیدل . عثماني سلطنت نزدی شپږ سوه کاله دوام وکړ او د عثمانی خالفت اخری بدنصیبه خلیفه » سلطان عبدالحمیدخان ثانی « و ، چی حکومت یی د لمړۍ عمومي جنګ پا پایلو کی له منځه والړ . دغه خلیفه په (1918) کال د نظربندۍ په دوران کی ساه ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

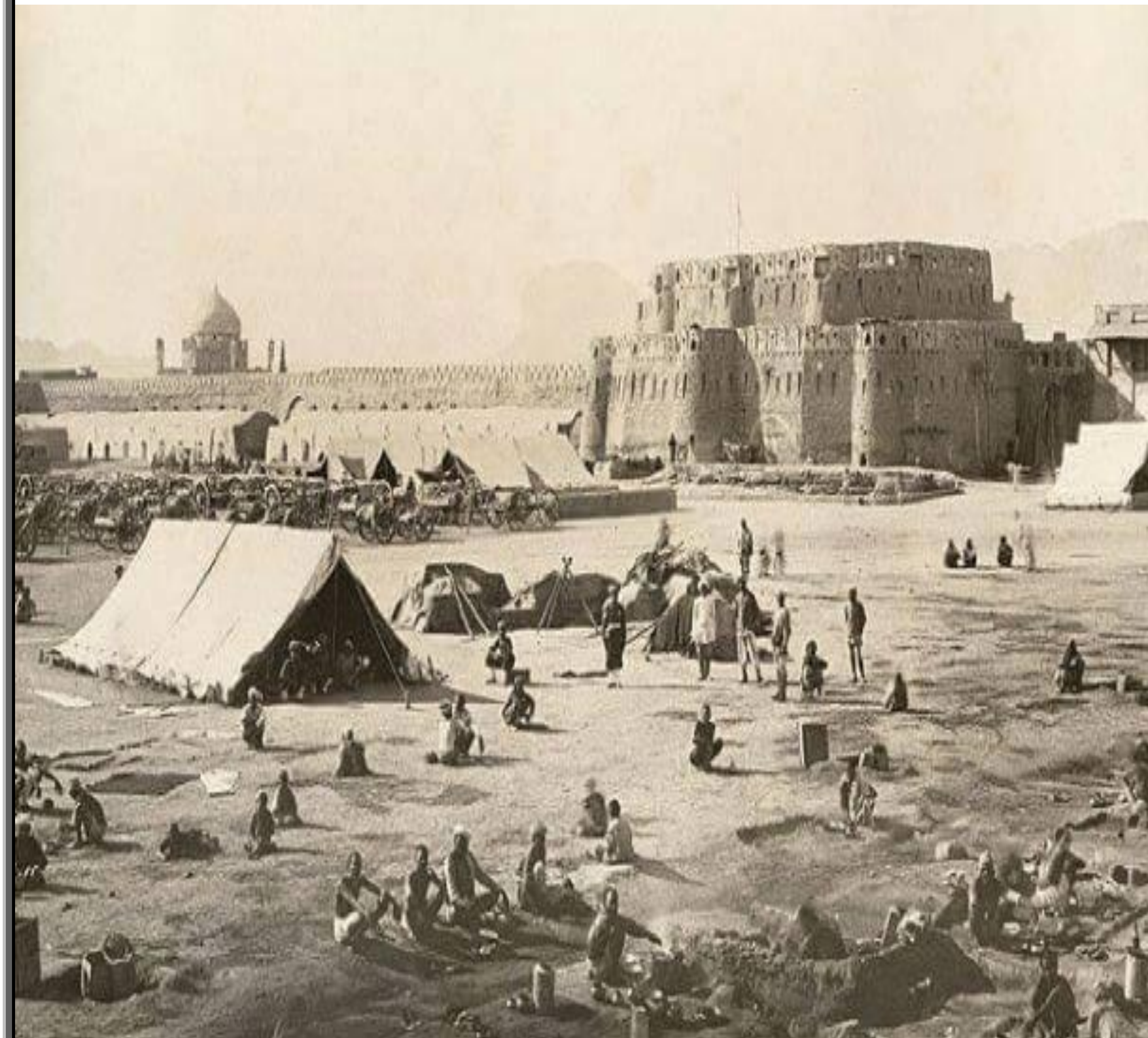

(دنیکمرغه او سوکاله افغانستان په هیله)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library